

בנדין

(בפולנית: Bedzin; קרי: בנדז'ין). עיר בפולין, באיזור שלזיה העילית. ב' נוסדה בימי-הביניים סביב מבצר. במחצית השנייה של המאה ה-19 החלה מתפתחת במהירות וקמו בה מפעלי תעשייה, הודות למקומה באיזור העשיר במרבצי פחם ועפרות ברזל. יישוב יהודי התפתח בב' מימי-הביניים המאוחרים. ב-1931 ישבו בה 21,625 יהודים. כ-45.4% מהאוכלוסייה, וערב מלחמת-העולם השנייה – כ-27,000.

ב-4 בספטמבר 1939 כבשו הגרמנים את העיר אגב פגיעה בתושביה היהודים. ב-9 בחודש רפו הגרמנים את בית-הכנסת העירוני ופגעו בכ-50 בתים סמוכים על יושביהם היהודים. במהרה ניתך על היהודים גל גזירות כלכליות, החרם רכוש והוטלו עליהם הגבלות אישיות. בראשית הכיבוש הוקם בב' יודנרט, בראשות אישי-ציבור יהודים במקום, ואולם, כעבור זמן קצר עבר היודנרט למרות מרכז היודנרטים ('צנטרלה') של שלזיה העלית המזרחית, שמושבו היה בסוסנוביץ, ולראשו מונה חיים מולצ'דסקי. על היהודים הכבידה ביותר חובת ההתייבבות לעבודות כפייה, שלעיתים נלוו אליה חטיפות ושילוחים למחנות עבודת כפייה בגרמניה. במהרה החל היודנרט לעסוק בארגון המשלוחים הללו. הוא גם פעל להקים בתי-מלאכה ('שופים'), בבעלות גרמנים, להעסקת יהודים. הדבר נעשה בהנחה שעבודה מועילה לגרמנים תציל את יהודי העיר. תנועות הנוער, שחידשו את פעילותן החינוכית, עסקו גם בארגון הוראת ילדים שנשארו בלי בתי-ספר, ובלימוד מקצועות שונים, שביניהם בלטה חקלאות. היודנרט הקצה 450 דונם בקצה העיר לעבודה חקלאית, ושם הוקמה החווה החקלאית ('הפארמה'). במאי 1942 החל גירוש יהודי ב' למחנה ההשמדה באושוויץ, וזאת במסווה של 'יישוב מחדש'. השילוח לאושוויץ הגיע לשיאו ב-12 באוגוסט 1942, כשכונסו יהודי העיר במגרש מרכזי, כביכול לצורך החתמת תעודותיהם. נערכה שם סלקציה, וכ-5,000 יהודים נשלחו להשמדה.

תנועות הנוער הגבירו את פעילותן, ניהלו תעמולה נגד היודנרט והזהירו את היהודים לבל יתייבבו לגירושים. ב'פארמה' נערכו פגישות עם ראשי ה-'ארגון היהודי הלוחם', ביניהם מרדכי אנילביץ, שהביא מורשה ידיעות על ההשמדה בגנרלגוברנמן והחל בארגון התנגדות בב'. מרכז הפעילות המחתרתית של תנועות הנוער עבר ל'פארמה', והוקמה בה מפקדה לענייני הגנה מורכבת מנציגי תנועות הנוער. חברי המפקדה היו פרומקה פלוטניצקה, שבאה מורשה, צבי ברנדס, הרשל שפרינגר, שלמה לרנר ועזריאל (יוזק) קוז'וך.

נסיונות המחתרת לקשור קשרים עם המחתרת הפולנית נכשלו, וקבוצת לוחמים שיצאה מהגטו לשם מאבק חמוש עלתה על מארב וחבריה נהרגו. עיקר מאמצי המחתרת הופנו להשגת נשק, להכנת אמצעי הגנה ולבניית בונקרים. להכנות להתגוננות נלווה יכוח בקרב תנועות הנוער בין התובעים להדגיש את המאבק בתוך הגטו, ובין הדורשים לחפש דרכי

בריחה מהגטו, בעיקר דרך הגבול לסלובקיה, או להצלה ב'ניירות דרום אמריקנים', שהגיעו מנציגות הסוכנות בשווייץ. באביב 1943 הועברו יהודי ב' לגטו, שהוקם בפרבר העיר קמיונקה (Kamionka), סמוך לשרודולה (Srodula) שבה רוכזו גם יהודי סוסנוביץ. במכתב האחרון מיום 17 ביולי 1943 ששלחו ראשי תנועות הנוער לנציגי ועד ההצלה בקושטא מובעת תחושת הסוף הקרב. נאמר בו: תקוותינו להיפגש עם המולדת לצערנו לא תתגשמה. ב-1 באוגוסט 1943 החל החיסול הסופי של הגטו. חברי תנועות הנוער התגוננו בכמה בונקרים ונשקם בידיהם. חיסול הגטו ארך יותר משבועיים. יושבי הגטו שולחן לאושוויץ. חלק משרידי הגטו נמלטו לסלובקיה ולהונגריה, ושם המשיכו בפעילות מחתרית. אחרי המלחמה חזרו מתי-מעט יהודים לב', אך היישוב היהודי לא חודש בה.